

A Gyorsuló idő

Sorozatban eddig 145 művet adtak ki. Az Ünnepi Könyvhéten pedig megjelenik a „jubileumi” 150. kötet is. Mikor és milyen koncepcióval indították ezt a sorozatot? — erről kérdeztem Hegedűs Mariát, a Magvető Kiadó főszerkesztőjét.

— Az 1974-es Közművelődési Hátározat gyakorlati megvalósításaként a Rakéta Regényújsággal együtt indítottuk el a Gyorsuló idő sorozatot, természetesen más-más profillal. Célunk a nagyközönség műveltségigényének, kíváncsiságának kielégítése volt. Tudtuk, hogy az olvasó több irányban érdeklődik konkrétan, mint ahogy arra a könyvkiadás általában válaszolni tud, s azt is, hogy a kíváncsiság kielégítését, a kérdések világos és egyszerű megválaszolását nem szolgálják megfelelően sem a monográfiák, sem a könyv terjedelmű válogatások. Ennek megfelelően a sorozat kötetei külön-külön egyetlen témáról szólnak. Az irodalomtól az űrkutatásig, a politikától az antropológiáig igyekeznek tájékoztatást adni az érdeklődő, a mával lépést tartó modern embernek, mégpedig nem szakmai zsargonba, hanem közérthető, hétköznapi nyelven.

Nagyon fontosnak tartjuk a tematikai sokrétűséget! Visszapillantva úgy gondolom, hogy a történelem, s a művelődéstörténet dominál talán. Valószínűleg a közeljövőben a közgazdaságtan kap majd nagyobb teret.

— Hány példányban jelenik meg egy-egy mű?

— A sorozat átlagpéldányszáma 20 ezer. De ez messze nem jelenti azt, hogy nincs differenciálás. Végül is a Kiadó és a Könyvterjesztő Vállalat által kötött megállapodás dönti el a tényleges kibocsátási mennyiséget. Mi ajánlunk egy bizonyos példányszámot, ők vagy elfogadják, vagy több példányt kérnek, esetleg kevesebbet rendelnek meg. Persze mindez záros, megszabott évi papírkeringésen belül maradhat csak, tehát „házi” átcsoportosításról lehet csak szó. Így például Basil Davidson műve (Portugál gyarmatok — Felszabadított nemzetek) 6100, Szent-Györgyi Albertné viszont (Az anyag élő állapota) az Ünnepi Könyvhétre 61 ezer példányban jelenhet majd meg. Sokszor egymásnak ellentmondóan követjük a művelődés-politikai irányelveket, hiszen nekik a raktározás nélküli gyors eladás a céljuk nekünk viszont nem. Előfordulhat, hogy értékes művek selylik ezt meg.

— A sorozat legtöbb kötet napok alatt hiánycikk lesz...

— Ez nemcsak erre a sorozatra igaz. Kiadványaink 80%-a a gyakorlatilag 2 hét alatt elfogy, s ez már önmagában is jelzi a könyvkiadás-könyvterjesztés fő problémáit, nevezetesen a kapacitáshiányt. Nincs biztosítva a gyors utánpótlás lehetősége, ugyanakkor — másik részből — a raktározás sem megoldott. Sajnos, ma tulajdonképpen azonnali eladásra „termeljük” a könyveket úgy, mint a divatcikket, holott a cél az lenne, hogy egy könyvet az érdeklődő olvasó, gyűjtő, vagy ajándékozó 2-3 hónap múlva is beszerezhesen.

— Lehetséges újra kiadni egyes sikeres köteteket?

— Az első öt könyvnél volt újrakiadás, azóta csak most. Hankiss Elemér két kötetét együtt, társadalmi súlya miatt gondoltuk kinyomtatni, méghozzá jóval az átlagpéldányszám fölött. A már említett „papírkert-gond” miatt azonban e kivételtől eltekintve nem várható reprint kiadás. Esetleg egy nagyobb tanulmánykötet részeként találkozhat majd a művel az olvasó. Például Fuszár Tibor: „Nem középkor-lás fokon” című tanulmánya más címmel ugyan, de szerepelni fog az egyik nemsokára megjelenő önálló kötetében.

— Kiket, milyen alkotókat foglalkoztat szívesen a sorozat?

— Azzal kötünk szerződést, aki a közérdeklődésre számot tartó probléma jó ismerője, tehát jó tudós, de emellett fontos, hogy érthető nyelven írjon. A tematikai sokrétűséget szem előtt tartva előfordul, hogy TV-, rádiónyilatkozat, vagy publikáció alapján mi keressük fel alkotót. Például a közgazdász Kornai Jánost mi kértük fel. Van, aki évente kopogtat nálunk a 150—200 gépelt oldallal. Ilyen a rendkívüli természenny geofizikus, Hédervári Péter. Sok szakdolgozatot is kapunk — de ezt kérem, ne reklámozza, ugyanis sokunknál az önismerettel probléma van — ilyenből is született már önálló kötet.

— Végül kérem sorolja fel, milyen kötetek kiadását tervezték még erre az évre a könyvhét után?

— Szívesen. De csak néhányat cím szerint: Kornai János: *Ellentmondások és dilemmák; Köteles Pál: Külön égbolt; Gyáni Gábor: Család, háztartás és a városi cseleltség.*

— Köszönöm a beszélgetést!

BAGÓ JÓZSEF

Néhány gondolat a fiatalok történelemszemléletéről

— beszélgetés dr. Karsai Lászlóval —

Dr. Karsai László (33 éves) adjunktus a Bölcsészeti Új- és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszéken, ahol 1975. november 1-e óta dolgozik. Diplomáját az ELTE-n szerezte történelem szakon. 1978-ban doktorált „Marx és Engels a nemzeti kérdésről” címmel. (A diszertáció bővített változata a Magyar Filozófiai Szemle 1980/3-as számában olvasható.) Idén áprilisban a Kossuth Kiadó gondozásában megjelent első könyve „A nemzetiségi kérdés Franciaországban”.

Nála kerestem választ egy érdekes és nehezen megfogható kérdésre: hogyan jellemezhető az egyetemi hallgatók történelemszemlélete?

— Szeretném hangsúlyozni — kezdte választát a tanár úr —, hogy nagyképzésű lenne részemről, ha azt állítanám: szociológiai adatokkal igazolható, alapos ismereteket birtokolnék. Nyolc éve tanított történelem szakos hallgatókat, egy részükkel — talán ez megfelel a „mélyinterjúnak” — órán kívüli kapcsolatom is van. Abból kell kiindulni, hogy az egyetemi ifjúság nem egységes. Nagy többsége közömbös, a maradéktalán visszahúzó emberekkel áll. Ezeknek a fiataloknak nézetük, ideológiájuk, világnézetük nincs. Az említett tömeg — a hallgatók 2/3 része — az ideológiai osztályharc számára elvesztett, semmit nem tud képviselni.

A kialakult helyzet legfontosabb okának azt látom, hogy a jelenlegi egyetemista történelem ifjúság nem rendelkezik a logikus gondolkodás legalapvetőbb módszertani eszközeivel. Képtelenek forráslemezre, bírálatra és önbírálatra. Ha ez a cél, hogy az egyetemen szakmáját jól ismerő, logikusan gondolkodó, alkotóképes történelemszemlélettel — történelemtanárokat — kell nevelni, akkor ilyen szempontból rendkívül szomorú az összkép. Fogalmi apparátus hiány a nagy többség az eléje tett szakirodalommal nem tud mit kezdeni, ráadásul csak egyfajta szakirodalmat ismer, és legfőképpen annak tartalmát képes visszaadni. Jómagam is kezdek leszokni arról, hogy „tartalomfelmondás” túl bármilyen mást is várjak hallgatóimtól.

Nagyon-nagyon ritkán merem megkérdezni tanítványaimtól egy-egy szakirodalmi referátum után: „és mi a saját véleménye az olvasottakról?”. Az esetek döntő többségében értetlen hallgatás a válasz; hiszen „felmondta” a tanulmány, cikk, könyv tartalmát, mi kell még?!
A történelemszemlélet hiányosságait az egységként érdeklődő, jól felkészült hallgatóknál is jól lehet fedezni. Például az egyik értelmes, Kelet-Európa története speciális képzésben részesülő hallgató teljes döbbenettel olvasta és elemezte Leninnek a NEP-ről írt cikkeit, tanulmányait. Azt hitte, Lenin összevissza beszélt, hiszen egyes írásaiban „taktikai visszavonulások”, a másikban nagy előrelépésnek ítéli. Ez a zavar is a

történeti gondolkodás hiányára utal: hallgatóink nem tudják, hogy mindent ontológiailag kell vizsgálni: milyen időpontban, milyen konkrét történeti-gazdasági helyzetben, vitákban született egyik-másik nézet. Az a baj, hogy föl sem merül bennük: a marxizmus klasszikusainak nézetei megváltoznak horribile dictu: Marx, Engels, Lenin is tévedhetett. Ezt pedig sok helyütt hangoztatjuk, csak éppen a konkrét képzésbe nem megy át.

Mondhatok másik példát is. Április elején FEB-táborban tanítottam, 30 gimnazista volt a csoportomban, mind történelemből akart fölvetelizni. Elemeztük a tankönyv egyik leckéjét és táblázata alapján a német fasiszmus uralomra jutásának körülményeit. A tankönyv főszerzője azt állítja, 1932 végére forradalmi helyzet alakult ki Németországban, hiszen a fasiszták által a novemberi választásokon elvesztett kétféle szavazat a munkáspártokhoz vándorolt át. Ugyanakkor a tankönyv táblázata egyértelműen bizonyítja: az a kétféle polgári, konzervatív pártok, de nem a fasiszták szavazatait növelte. A gimnazisták ezt a fejezetet iskoláikban már elemezték. Az újbóli elemzésen sem kapták fel a fejüket a diákok és kiderült, hogy egyikük tanára sem fedezte föl az ellentmondást. Tehát nemcsak a diákokból „sikerült” kioltani a kérdéses, a kértelkedés, a bírálat és az önbírálat szellemét és módszertanát, hanem a gimnáziumi tanárokból is. Az okok nagyon távolra vezetnek...

A történelemszemléletéről beszélünk, feltétlenül szólni kell arról is, hogy az egyetemi hallgatók képzéséből hiányzik a jegyzetelés, a cédulázás „technikájának” oktatása. Döbbenet látom évek óta, hogy ezt nem tudják. A cédulázás azt jelenti, hogy egy-egy adott témáról különböző feldolgozásokat, iratokat is elolvasson a hallgató, ezeket a forrásokat konfrontálja, megállapítja a köztük levő hierarchiát. Hogy a képzésből ez miért hiányzik? Választ nem tudok adni.

Másik fontos probléma a magyar nyelvvel hozzáférhető történeti szakirodalom szűkössége. Most nem beszélek a magyar történettel foglalkozó szakirodalomról, mert ehhez nem értek, kétségtelen viszont, hogy néhány éve ezen a téren nagy előrelépés mutatkozott. Ami az egyetemes történetet és különösen a legújabb kort illeti: a legáltalánosan hozzáférhető szakirodalom egyszerűen sirtalmas. Ilyen módon kiszolgáltattott az, aki csak magyarul tud. Nagy veszély leselkedik az érdeklődő, aktív kisebbségre is, az „élcspatra”: mivel bizonyos kérdésekre a magyar — vagy hozzáférhető — szakirodalomban nem talál választ, föltétlenül az ellenkező irányú dogmatizmus csapdájába esik. Minden igaz, és jó lesz számára, ami idegen, ami nem legális forrásból származik. Így alakul ki egy természetellenes

módon természetes reflex. Ez követi aztán a nacionalizmus, az antiszemitizmus, a kozmopolitizmus. Tudom, hogy hallgatóim között is vannak ilyen eszmékben hívők, de ők áldozatai az oktatási rendszernek, és nem aktív cselekvői.

Az irigységtől előnt a sűrű epe, amikor a legutóbbi 2-3 évben megjelent magyar közgazdasz-szakirodalomra gondolok. A közgazdászok — Kornai Jánosra, Bauer Tamásra és társaira gondolok — ma abba a kategóriába tartoznak, akik szinte mindent leírhatnak létező, vagy állítási, vagy ideológiai korlátoktól függetlenül.

● Te hogyan látod: A hiányosságok bepótlására mik lennének a legsürgősebben alkalmazandó eszközök?

— Mindenekelőtt jó tankönyvek kellene. Az, amiből most tanítanak, a célra — logikusan gondolkodó, az ideológiai osztályharcban aktívan részt vevő emberek képzésére nem alkalmas. Tanárt és tanulókat egyaránt megbékélyoz a jelenlegi tankönyv.

Fontos, hogy végre lefordítsák a legfontosabb polgári-történeti munkákat. Az a véleményem, hogyha valamivel nem értünk egyet, akkor azt marxista-leninista alapon bíráljuk meg, de ismerjük! Aztán: hasznosnak tartanám, ha bevezetnék, hogy a bölcsészkar elvégzése ne legyen lehetséges egy nyugati nyelv megtanulása nélkül.

Az új szemlélet kialakításában mindenképpen a közgazdász-szakirodalomnak kellene példaként állni előttünk. Megjelent Kornai János A hiány című, és Bauer Tamás Tervgazdaság, beruházás, ciklusok című könyve, és nem onnantól össze a szocializmus. Ha ilyen jellegű dolgok megjelenhetnek, akkor az nagyon jelentős előrelépés lenne az egyetemes történet hazai oktatásában, helyzetében.

Összességében: addig ideológiai téren defenzívában maradunk, ameddig a sztálinizmus átfogó, alapvető bírálatát — túlélve a személyi kultusz bírálatán — el nem végezzük. Lukács György mondta egyik Leninről szóló írásában: Felbecsülhetetlen értéke lenne a Szovjetunió történetének teljes feltárása. Csak egy konkrét példa: a NEP történetéről kellene egy reális, valószínűs feldolgozás. Hadd csináljak egy kis reklámot az ELTE „Medvetánc” című kiadványának: legutóbbi, 1982. 2/3 számában, többek között fontos anyagokat közöltek a Buharin—Preobreszenszkij-vitáról. Félreértés ne essék: nem Buharin rehabilitálását szeretném elérni, csak azt: a NEP gazdasági vitáiról már igazi marxista-leninista feldolgozások, értékelések is megjelenhessenek.

Végül még egy fontos alaplú azonnali kiadására szeretnék javaslatot tenni: E. H. Carr (angol történelemszakkönyvtudós) 14 kötetes „A bolsevik forradalom története” című monográfiájáról van szó. Ezt a könyvet ugyanis — minden ideológiai korlátjától függetlenül — mindenki alapműnek tekintti, aki a Szovjetunió történetével foglalkozik. Jelenjen meg magyarul is, amely részeivel valaki nem ért egyet, bírálja meg, de alapművek ismerete nélkül nemigen várható továbblépés — semmilyen téren.

DLUSZTUS IMRE

Felejthetetlen koncert

1983 április 23-án „Délmagyarország” hírközlése: „...A József Attila Tudományegyetem vendégeként Szegeden tartózkodók az Allami Odesszai Mecsnyikov Tudományegyetem Enekkara és Kamarazenekara. Az egyetemi Aulájába ma, szombaton este 7 órakor hangversenyt adnak. A közönség klasszikus kórusmuzsikát, orosz népi zenét és a szovjet kórusirodalom remekait hallgathatja meg előadásukban.”

Az odesszai zenei küldöttség remek szegedi előadása a közönségre és rám is nagy hatást gyakorolt, bár egy éve Alla Petrovna tan-székvezető docens karmesteri kvalifikációját megérezhettük előadásaiban Odesszában.

Műsorválasztásuk példaadón kitűnő volt: az európai, orosz-szovjet és magyar kórus-komponisták reprezentáns művei szólaltak meg olyan „műsor-szerkesztésben”, mely állandóan emelkedett zenei intenzitásban. (Sajnos zenei főiskoláinkon — ha a műsorpolitikáról van is előadás az ifjú kórusvezetőknek, — nem tanítják a sikert jelentő „műsor-szerkesztést”. Pedagógiai tanulmány lett így számunkra is e sikeres koncert.)

A művek a gondosan szöveg-egyensúlyban lévő 70-tagú kórus előadásában kitűnő hangzás-kultúrával szólaltak meg: ez a kórus-hangképzés magasszintű remekléssel párosult. Persze, hogy tiszta akkordokban szól a karmester — ez követelmény, de a pp-ff dinamikai színezetek ragyogása, a tempók klasszikus karakterei, a különböző korok — úgy négy évszázad zenéje — kitűnő zenei érzéket mutattak be.

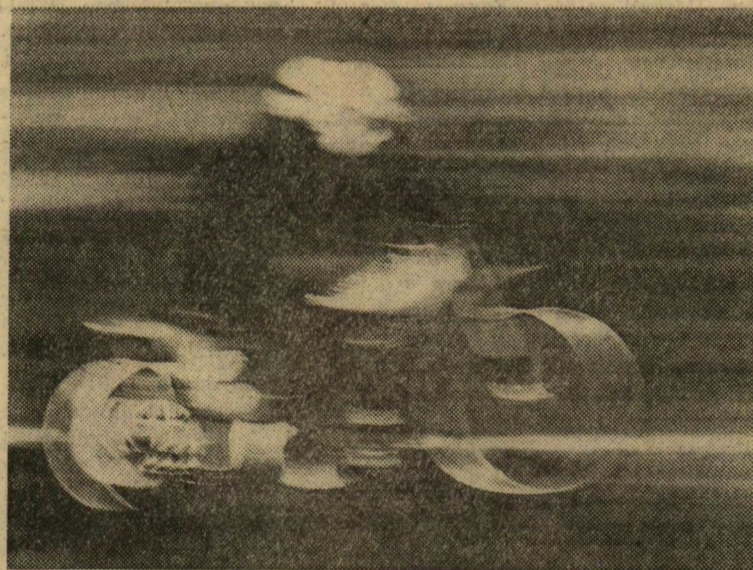
A hangszeres kíséret komponáltsága, megszólaltatása: különösen Natalia Szidenkó zongoraművész-tanár előadásában első osztályú muzsikát adtak (kórus-szólo-hangszeres-anyagokban, egyaránt). A vonós-együttes kitűnő összehangoltsága sikert aratott. Mindennek művészi záloga Alla Petrovna karvezető kezében összpontosult eredményekben, melyet az ízléses egyenruhák is fokoztak.

Felejthetetlen koncert volt.

SZÉCSI JÓZSEF

A Szegedi Egyetemi Énekkar karigazgatója

Speed way

(Pataki Zoltán felvétele)

HÍREK

A Bölcsészettudományi Karok Felvétellek Előkészítő Bizottsága május 7-én országos konferenciát rendezett. Az Újszegeden lezajlott tanácskozás napirendjén szerepelt a bölcsész FEB Szervező bizottságok együttműködésének fejlesztése, különös tekintettel a tananyag-korszerűsítéssel összefüggő feladatokra; A bölcsész FEB együttműködése a főiskolai és a tanítóképző FEB-ekkel; A FEB 10 éves évfordulójával kapcsolatos feladatok megbeszélése, valamint az új pénzügyi rend kialakításának kérdései.